

1. VTNKA specializuoto Statybų arbitražo teismo statusas ir veiklos pagrindai

1.1. VTNKA specializuotas Statybų arbitražo teismas yra visiškai nuo nieko nepriklausomai pačių ūkio subjektų – konkretaus statybinio-komercinio sandorio ir iš jo kilusio ginčo šalių arbitražiniu susitarimu *ad hoc* (tam kartui) sudarytas ir nuolatinės arbitražo institucijos – VšĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo (sutrumpintai – VTNKA arba Vilniaus arbitražas) administruojamas trečiųjų tipo specialios kompetencijos arbitražo teismas-tribunolas (angl. *arbitral tribunal of special competence*), vykdamas Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo (toliau – LR KAI), kitų teisės aktų nustatytas ir sprendžiamo ginčo šalių arbitražiniu susitarimu deleguotas arbitravimo-teismines funkcijas, reikiamas tam kilusiam tarp jų ginčui išnagrinėti ir išspręsti tame jų sudarytame specializuotame Statybų arbitražo teisme.

1.2. Tarptautinio statybinio verslo ginčū laikomas esminis (pačių šalių pastangomis neišsprendžiamas) ūkio subjektų nesutarimas, kilęs iš jų sudaryto tarptautinio statybinei ūkinei-komercinei veiklai sandorio (kontrakto, sutarties) arba iš nesutartinio (deliktinės atsakomybės ar kt.) su statybine-ūkine veikla susijusio tarptautinio civilinio-teisinio santykio, kurio bent viena iš ginčo šalių (ieškovas ar atsakovas) yra užsienio šalies ūkio (teisės) subjektas – juridinis arba fizinis asmuo ar jų jungtinis darinys, arba ginčo dalykas (objektas) kitaip yra sietinas su dalyvavimu ginčijamame teisiniame santykiyje užsienio ar tarptautinio elemento.

1.3. Vidaus statybinio verslo ginčū laikomas esminis (pačių šalių pastangomis neišsprendžiamas) ūkio subjektų nesutarimas, kilęs iš jų sudaryto šalies viduje statybinei ūkinei-komercinei veiklai sandorio (rangos sutarties, kontrakto) arba iš vidinio nesutartinio (deliktinės atsakomybės ar kt.) su statybine-ūkine veikla susijusio civilinio-teisinio santykio, kurio visos šalys (ieškovas, atsakovas, trečiasis suinteresuotas asmuo) yra Lietuvos ūkio subjektai – juridiniai ir (arba) fiziniai asmenys ar jų jungtiniai dariniai, o ginčo dalykas (objektas) yra Lietuvos Respublikos jurisdikcijoje.

1.4. Organizuojant ir administruojant statybinio verslo ginčū išnagrinėjimo procedūras ir vykdam su juo susijusias organizacines-tvarkomąsias ir procesines funkcijas, VTNKA Sekretoriatas ir arbitražo teismas vadovaujasi LR Civilinio proceso kodekso (toliau – LR CPK) ir LR KAI (Žin., 2012, Nr.76-3932) nuostatomis, taip pat jų pagrindu parengtais, Lietuvos arbitražo asociacijos (LAA) patvirtintais, LR Seimo kanceliarijos Teisės aktų registre (TAR) nustatyta tvarka įregistruotais (paskelbtais) ir taikytiniais konkreitiems tarptautinio ir vidinio verslo (komerciniams) ginčams išspręsti arbitražo procedūrų reglamentais: TKA Reglamento ir jo III Priedo taisyklėmis, kai ginčas yra tarptautinio verslo, arba NKA Reglamento ir jo III Priedo taisyklėmis, kai ginčas yra vidinio (nacionalinio) pobūdžio.

1.5. Arbitražo teismas (vienasmenis ar kolegialus), sudarytas (paskirtas) konkrečiam tarptautinio statybinio verslo ginčui išnagrinėti ir išspręsti, priimdamas savo arbitražinius-teisminius sprendimus vadovaujasi ginčijamo sandorio (kontrakto) ir jam reguliuoti (kartu ir ginčui išspręsti) taikytinos teisės (ginčo šalių pasirinktos valstybės teisinės sistemos) materialinės teisės nuostatomis, o nesant šalių susitarimo dėl taikytinos teisės, taip pat sprendžiant vidinio statybinio verslo ginčą – vadovaujasi ginčijamo sandorio (kontrakto, sutarties), LR Civilinio kodekso (toliau – LR CK), kitų Lietuvos nacionalinės, Europos Sąjungos ir tarptautinės privatinės teisės aktų, reguliuojančių statybinės-ūkinės veiklos teisinius santykius, materialinės teisės nuostatomis tiek, kiek jos taikytinos sprendžiamo ginčo atvejui ir suderinamos su įstatymiais (LR CK 1.5 str., LR CPK 3 str.) teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais.

1.6. Šalims pasirinkus statybinės-ūkinės veiklos ginčui išspręsti arbitražo *ad hoc* tvarką pagal UNCITRAL Arbitražo reglamentą ir esant jų pavedimui VTNKA veikti arbitrus skiriančiosios institucijos teisėmis, arba bet kuriai iš ginčo šalių pasirinkus šią instituciją atstovauti jos interesams ar teikti pagalbą UNCITRAL Reglamento 5-6 str. nustatytais teisiniais pagrindais, VTNKA Sekretoriatas kompetentingas suteikti reikiamas arbitražo *ad hoc* procedūros organizavimo ir arbitražo teismo aptarnavimo paslaugas (veikiant minėto UNCITRAL Arbitražo reglamento bei jo „A“ ir „B“ prieduose nustatytų teisinių galimybių ribose) ir siūlo pasinaudoti kompetencija specialistų, įrašytų į LAA ir Lietuvos architektų rūmų (toliau - LAR) sprendimais patvirtintą statybinio verslo ginčams išspręsti rekomenduojamų arbitrų sąrašą.

1.7. Esant abiejų ginčo šalių raštu pareikštam pageidavimui, bet koks statybinio verslo ginčas gali būti išnagrinėtas *online* (nuotolinio arbitravimo procedūros) būdu ir išspręstas LR KAI ir TKA Reglamento arba NKA Reglamento nustatyta tvarka pačių šalių sudarytame ir VTNKA administruojamame specializuotame Statybų arbitražo teisme.

1.8. Rekomenduojamais arbitrais tarptautinio ir vidinio statybinio verslo (veiklos) ginčams nagrinėti ir išspręsti LAA ir LAR siūlo neprikaištingos reputacijos aukštos profesinės kvalifikacijos Lietuvoje ir užsienio šalyse reziduojančius teisės specialistus ir statybinės-ūkinės veiklos praktikus-profesionalus (statybų įmonių administratorius, vadybininkus, ekonomistus, inžinierius ir kt.), iš asmeninės darbinės patirties statybinės-ūkinės veiklos sektoriuje žinančius kylančių ten verslo ginčū ypatumus, jų galimo išsprendimo būdus ir metodus.

1.9. Esant bet kurios ginčo šalies ar abipusiam jų suinteresuotumui sureguliuoti (pašalinti) bet kokį statybinės-ūkinės veiklos nesutarimą mediacijos ar kitokios tarpininkavimo-taikinamosios procedūros būdu (be valstybinių teismų ar arbitražo įsikišimo ir jų sprendimų privalomojo vykdymo jurisdikcijos), VTNKA Sekretoriatas kompetentingas suteikti tarpininkavimo-sutaikinimo procedūros organizavimo paslaugas (pagal LAA arba

UNCITRAL patvirtintas taikinamųjų procedūrų taisyklės) ir siūlo pasinaudoti kompetencija specialistų, įrašytų į LAA ir LAR sprendimais patvirtintą statybinės-ūkinės veiklos sektoriuje kylantiems verslo nesutarimams sureguliuoti rekomenduojamų mediatorių (tarpininkų) sąrašą.

2. Statybų verslo ginčai, teisingi VTNKA specializuotam Statybų arbitražo teismui

2.1. VTNKA specializuotam Statybų arbitražo teismui teisingi tarptautinio ir vidinio statybinio verslo ginčai, kilę iš ūkio subjektų sudaromų šių rūšių komercinių sandorių (kontraktų, sutarčių) ir iš nesutartinių (deliktinės atsakomybės ar kt.) su statybomis susijusių civilinių-teisinių santykių:

1) ginčai, kilę iš statinių, jų priklausinių, statybinių medžiagų ir įrangos pirkimo-pardavimo, tiekimo (eksporto/importo) ir logistikos sandorių;

2) ginčai, kilę iš statinių, jų dalies arba jų priklausinių nuomos (įskaitant lizingo) sandorių;

3) ginčai, kilę iš statybų planavimo, projektavimo, tyrinėjimų ir rangos (subrangos) sandorių, sudaromų Lietuvos įstatymų ir kitų nacionalinės teisės aktų nustatytais teisiniais pagrindais;

4) ginčai, kilę iš statybų rangos sandorių, sudaromų pagal FIDIC (Fédération International des Ingénieurs-Conseils) parengtų pavyzdinių kontraktų (sutarčių) sąlygas;

5) ginčai, kilę iš statybų rangos sandorių, sudaromų pagal BIM (Building Information Modelling arba liet. SIM – Statinio informacinio modeliavimo) reikalavimus;

6) ginčai, kilę iš statybų skaitmenizavimo technologijų ir kt. novacijų diegimo (pagal įvairius užsienio šalių ir tarptautinius standartus) sandorių;

7) ginčai, kilę dėl nebaigtų statybų rangos darbų užbaigimo ir statybinių defektų šalinimo sąlygų;

8) ginčai, kilę dėl tarpinių ir baigtinių statybos darbų įvykdymo terminų, įskaitant nesutarimus dėl jų uždelimo ir sustabdymo sąlygų;

9) ginčai, kilę dėl atsiskaitymų už atliekamus rangos darbus, įskaitant nesutarimus dėl kainų keitimo, mokėjimų (išankstinių, tarpinių, pavėluotų, baigtinių ir kt.) įvykdymo, kompensacijų dėl darbų sustabdymo ar uždelimo sumokėjimo sąlygų;

10) ginčai, kilę dėl rangovo ir subrangovo savitarpio įsipareigojimų vykdymo, įskaitant nesutarimus dėl teisių perleidimo, atskirų darbų atlikimo užtikrinimo, solidarios atsakomybės ir kt.;

11) ginčai, kilę dėl statybos darbų sustabdymo ar nutraukimo užsakovo ar rangovo iniciatyva, įskaitant nesutarimus dėl nenugalimos jėgos (*force majeure*) sąlygų aiškinimo;

12) ginčai, kilę iš inžinerinių tinklų ir sistemų rengimo, kelių tiesimo, tiltų projektavimo ir statybos, įskaitant nesutarimus dėl jų rekonstravimo, remontavimo ir renovavimo sandorių;

13) ginčai, kilę iš kitokių statybinės veiklos sandorių (statybos priežiūros, valdymo, nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkymo ir kt.) ir iš nesutartinių (deliktinės atsakomybės ar kt.) su statybomis susijusių civilinių teisinių santykių, kurių išsprendimo teisė pagal ginčo šalių arbitražinius susitarimus deleguota VTNKA specializuotam Statybų arbitražo teismui.

2.2. VTNKA Sekretariatui neteiktini ieškiniai išspręsti statybinės veiklos ginčus, kurių sprendimo teisė pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, Europos Sąjungos teisės aktus arba sandorių šalių susitarimus priskirta valstybinių teismų arba kitokių (ne arbitražo) institucijų kompetencijai ir jurisdikcijai.

3. Teisinė prielaida ieškinio nagrinėjimui VTNKA specializuotame Statybų arbitražo teisme

3.1. Būtina ieškinio nagrinėjimui bet kuriame VTNKA administruojamame arbitražo teisme **teisinė prielaida** bet kokiam tarptautinio ar vidinio verslo (komerciniam) ginčui išspręsti yra **arbitražinis susitarimas**, kuris gali būti išreikštas sandorį įforminančiame kontrakte (komercinėje sutartyje) arba kitame su sandoriu susijusiame dokumente įrašyta arbitražo išlyga, arba atskirai nuo pagrindinės verslo (komercinės) sutarties sudarytu arbitražiniu susitarimu, arba kitokia šalių valios išraiškos rašytine forma, arba atsakovo praktiniais (konkliudentiniais) veiksmais, bylojančiais apie jo sutikimą, kad ginčas būtų sprendžiamas VTNKA administruojamame arbitražo teisme.

3.2. Ūkio subjektams – tarptautinių statybų verslo sandorių dalyviams, pageidaujantiems, kad iš jų pasirašomų su užsienio partneriais kontraktų (komercinių sutarčių) kylančių ginčų išsprendimo teisė būtų deleguota Tarptautinio komercinio arbitražo (TKA) VTNKA administruojamam **specializuotam Statybų arbitražo teismui**, siūloma įrašyti juose (jose) šios rūšies sandoriams taikytiną šią tipinę VTNKA specializuoto Statybų arbitražo teismo išlygą:

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šio kontrakto (sutarties) arba susijęs su juo ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo administruojamam specializuotam Statybų arbitražo teismui, galutinai išspręsti vadovaujantis UNCITRAL Tarptautinio komercinio arbitražo pavyzdiniame įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA Tarptautinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo III Priede nustatyta statybų verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

Anglų kalba:

"Any dispute or disagreement arising out of or in connection with this contract (agreement) and not resolved through direct negotiations of the parties or by means of mediation, shall be referred to the specialized Arbitration Court of Construction, administered by the Vilnius International and National Commercial Arbitration, to fully resolve in accordance with the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration and in accordance with the LAA International Commercial Arbitration Rules of Procedure (as approved by the Lithuanian Arbitration Association) and the procedure in its Annex III on hearing international business disputes arising from construction commercial activity".

Rusų kalba:

"Любой спор или разногласие, возникшее из настоящего контракта (договора) или связанное с ним и не урегулированное прямыми переговорами сторон или путём медиации либо иного посредничества, будет передано специализированному Арбитражному суду строительства, администрируемому Вильнюсским международным и национальным коммерческим арбитражом, для окончательного разрешения руководствуясь Типовым законом ЮНСИТРАЛ о международном торговом арбитраже и Регламентом процедуры ЛАА международного коммерческого арбитража, утверждённым Литовской арбитражной ассоциацией, а также положениями Приложения III к нему, устанавливающими порядок рассмотрения коммерческих споров, возникающих из предпринимательства в области строительства".

3.3. Esant bet kurios sandorio šalies (ypač užsienio partnerio) pageidavimui ir abipusiam sutarimui, vietoje aukščiau nurodytos tipinės išlygos, deleguojančios ginčo išsprendimo teisę vien tik VTNKA specializuotam Statybų arbitražo teismui, tarptautinį statybų sandorį įforminančiame kontrakte (sutartyje) gali būti įrašoma šio pavyzdžio alternatyvios (ieškovo pasirinktos) arbitražo institucijos išlyga:

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šio kontrakto (sutarties) arba susijęs su juo ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas išspręsti ieškovo pasirinktai arbitražo institucijai, pagal joje galiojančią arbitražo procedūros reglamentą, arba perduotas VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo administruojamam specializuotam Statybų arbitražo teismui, galutinai išspręsti vadovaujantis UNCITRAL Tarptautinio komercinio arbitražo pavyzdiniame įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA Tarptautinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo III Priede nustatyta statybų verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

Anglų kalba:

"Any dispute or disagreement arising out of or in connection with this contract (agreement) and not resolved through direct negotiations of the parties or by means of mediation, shall be referred to an arbitration institution selected by the claimant to resolve in accordance with its arbitration rules, or shall be submitted to the specialized Arbitration Court of Construction, administered by the Vilnius International and National Commercial Arbitration, to fully resolve in accordance with the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration and in accordance with the LAA International Commercial Arbitration Rules of Procedure (as approved by the Lithuanian Arbitration Association) and the procedure in its Annex III on hearing international business disputes arising from construction commercial activity".

Rusų kalba:

"Любой спор или разногласие, возникшее из настоящего контракта (договора) или связанное с ним и не урегулированное прямыми переговорами сторон или путём медиации либо иного посредничества, будет передано в истцом выбранное арбитражное учреждение, для разрешения в соответствии с действующим в нём арбитражным регламентом, или передано специализированному Арбитражному суду строительства, администрируемому Вильнюсским международным и национальным коммерческим арбитражом, для окончательного разрешения руководствуясь Типовым законом ЮНСИТРАЛ о международном торговом арбитраже и Регламентом процедуры ЛАА международного коммерческого арбитража, утверждённым Литовской арбитражной ассоциацией, а также положениями Приложения III к нему, устанавливающими порядок рассмотрения коммерческих споров, возникающих из предпринимательства в области строительства".

3.4. Ūkio subjektams – Lietuvos vidinių statybinio verslo sandorių dalyviams, pageidaujantiems, kad iš jų pasirašomų su vietiniais verslo partneriais sutarčių kylančių ginčų išsprendimo teisė būtų deleguota Nacionalinio komercinio arbitražo (NKA) VTNKA administruojamam specializuotam Statybų arbitražo teismui, siūloma įrašyti jose šios rūšies vidiniams sandoriams taikytiną šią tipinę VTNKA specializuoto Statybų arbitražo teismo išlygą:

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šios sutarties arba susijęs su ja ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo administruojamam specializuotam Statybų arbitražo teismui, galutinai išspręsti vadovaujantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo III Priede nustatyta statybų verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

3.5. Esant bet kurios arba abiejų vidaus statybinio verslo sandorio šalių pageidavimui ir abipusiam sutarimui, vietoje aukščiau nurodytos (tipinės) išlygos, deleguojančios ginčo išsprendimo teisę vien tik VTNKA specializuotam Statybų arbitražo teismui, sandorį įforminančioje sutartyje gali būti įrašoma šios rūšies vidiniams sandoriams taikytina šio pavyzdžio alternatyvios (ieškovo pasirenkamos) teismo ar arbitražo jurisdikcijos išlyga:

„Bet koks ginčas arba nesutarimas, kilęs iš šios sutarties arba susijęs su ja ir nesureguliuotas tiesioginėmis šalių derybomis, mediacijos ar kitokio tarpininkavimo būdu, bus perduotas išspręsti ieškovo pasirinktai teisminei institucijai: kompetentingam valstybiniam teismui arba VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo administruojamam specializuotam Statybų arbitražo teismui, galutinai išspręsti vadovaujantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme ir Lietuvos arbitražo asociacijos patvirtintame LAA Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamente bei jo III Priede nustatyta statybų verslo ginčų nagrinėjimo tvarka“.

3.6. Visų kitų VTNKA administruojamų specializuotų (specialios kompetencijos – jūrinio, energetikos, agroverslo, elektronikos-informatikos ir kt.) ir bendros kompetencijos arbitražo teismų arbitražini išlygų, įrašomų į tarptautinio verslo kontraktus (sutartis) pavyzdines formas (lietuvių, anglų ir rusų kalbomis), taip pat pavyzdines formas arbitražo išlygų, įrašomų į vidaus verslo sutartis (lietuvių kalba), žiūrėti LAA-VTNKA svetainės www.vilniausarbitrazas.lt skirsnyje „Arbitražo išlygos“.

4. Bylos iškėlimo, nagrinėjimo ir sprendimo įvykdymo tvarka

4.1. Bendroji bylos iškėlimo ir nagrinėjimo VTNKA specializuotame Statybų arbitražo teisme tvarka tarptautinio statybinio verslo (veiklos) ginčui išspręsti aptarta TKA Reglamente ir jo III Priede, o bendroji tvarka analogiškam vidinio statybinio verslo ginčui išspręsti aptarta NKA Reglamente ir jo III Priede.

4.2. VTNKA teikiamų paslaugų specifika, sprendžiant bet kokius verslo ginčus arbitražo *ad hoc* tvarka pagal UNCITRAL Arbitražo reglamentą yra aptarta UNCITRAL Reglamente ir jo „A“ ir „B“ prieduose.

4.3. Ieškinio pareiškimo sąlygos dėl vidinio piniginio-skolinio ginčo išsprendimo supaprastinto-pagreitinto arbitražinio proceso būdu (skolai išieškoti arbitražo teismo išduoto įsakymo pagrindu) ir jo išnagrinėjimo tvarka aptarta LR CPK XXIII skyriuje ir LAA NKA Reglamente VI skirsnyje.

4.4. Vidinio ir tarptautinio verslo ginčo sureguliuavimo galimybės mediacijos ar kitokios tarpininkavimo-taikinamosios procedūros būdu aptartos LAA Tarpininkavimo-sutaikinimo procedūros reglamente (žr. Žin., 2007, Nr.101-4143), LAA Verslo ginčų mediacijos centro veiklos taisyklėse, UNCITRAL Sutaikinimo reglamente (žr. LAA-VTNKA svetainės www.vilniausarbitrazas.lt skirsnyje „Mediacija“).

4.5. VTNKA administruojamų arbitražinių teismų (bendros kompetencijos ir specializuotų) sprendimai, priimti dėl išspręstų vidinio verslo (komercinių) ginčų, Lietuvoje privalomai įvykdytini LR CPK ir LR KAI nustatyta tvarka, o analogiški sprendimai, priimti dėl išspręstų tarptautinio verslo (komercinių) ginčų, užsienyje šiuo metu pripažįstami 156 valstybėse – Jungtinių Tautų (Niujorko) 1958 m. konvencijos „Dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo“ dalyvėse ir privalomai vykdytini toje Konvencijoje ir sprendimo vykdymo šalies nacionalinių teisės aktų nustatyta tvarka.